

О. В. Абакуменко,
к. е. н., доцент, професор кафедри фінансів,
Чернігівський державний інститут економіки і управління

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИБОРУ РЕЖИМІВ АНТИМОНОПОЛЬНОГО РЕГУЛЮВАННЯ КОНКУРЕНЦІЇ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

О. Abakumenko,
PhD, associate professor, professor of cathedra of finance, Chernihiv State Institute of Economics and Management

CONCEPTUAL APPROACHES TO A CHOICE OF ANTIMONOPOLY REGULATION MODES OF THE COMPETITION IN THE FINANCIAL MARKET OF UKRAINE

Одним із пріоритетних завдань державного регулювання кон'юнктури фінансового ринку є підтримання конкурентного середовища, що повинно забезпечуватися не лише шляхом обмеження концентрації на ринку, а й шляхом недопущення маніпулювання ціновими параметрами фінансових активів. Розроблено матричний підхід до вибору режимів антимонопольного регулювання конкуренції на фінансовому ринку з урахуванням інтенсивності конкурентних відносин та цінової волатильності фінансових активів на кожному з його сегментів. У контексті регулювання конкурентних відносин на відповідних сегментах фінансового ринку запропоновано диференціювати регуляторні заходи в межах чотирьох режимів антимонопольного регулювання: посиленого втручання; поміркованого регулювання; мінімального втручання; активного моніторингу.

One of priority problems of government regulation of a state of the financial market is maintenance of the competitive environment that has to be provided not only by concentration restriction in the market, but also by prevention of a manipulation to price parameters of financial assets. Matrix approach to a choice of modes of antimonopoly regulation of the competition in the financial market taking into account intensity of the competitive relations and price volatility of financial assets on each of its segments is developed. In a context of regulation of the competitive relations on the corresponding segments of the financial market it is offered to differentiate regulatory measures within four modes of antimonopoly regulation: the strengthened intervention; moderate regulation; minimum intervention; active monitoring.

*Ключові слова: фінансовий ринок, фінансові активи, попит, державне регулювання, конкуренція.
Key words: financial market, financial assets, demand, government regulation, competition.*

ВСТУП

Інтернаціоналізація економічних відносин, зростання міжнародних інвестиційних потоків, розширення сфери впливу великих банків та їх об'єднань на внутрішні фінансові системи поглибили протиріччя між необхідністю захисту економічного суверенітету країн та забезпечення зростання глобальної конкурентоспроможності національних фінансових ринків як важливих інструментів стимулювання загальноекономічного розвитку країн. З огляду на світові кризові явища національні уряди та ринкові регулятори постали перед необхідністю розробки збалансованих нормативних положень, спрямованих на зміцнення конкурентного середовища фінансових ринків, стимулювання прогресивних структурних перетворень на рівні окремих сегментів, залучення інноваційних практик надання фінансових послуг резидентам та нерезидентам.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Виходячи із зазначеного, постає нагальна необхідність ідентифікації ключових підстав антимонопольного регулювання, основним завданням якого є

підтримка здорової конкуренції на ринку та недопущення його монополізації.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Одним із ключових факторів зменшення рівня монополізації на світових фінансових ринках є ефективні регуляторні заходи, покликані забезпечити більшу прозорість в межах діяльності як окремих інститутів, так і ринку в цілому, уникнути ускладнення інституційної структури ринку, а також зменшити рівень боргового навантаження. Більшість реформ спрямована на врегулювання роботи банківського сектору, у першу чергу, докладання більших зусиль щодо локалізації банками витрат, пов'язаних з ризиковими видами діяльності. Вимоги Базеля III у контексті поступового зростання якості капіталу і збільшення буферу ліквідності мають сприяти збільшенню фінансової стійкості банків. Регуляторні реформи, які почали проводитися урядами розвинених країн на початку світової фінансово-економічної кризи 2008—2009 рр. мали глобальну, однак не радикальну спрямованість. Незважаючи на заходи урядів (доповідь комісії Вайкера у Сполученому Королівстві та

Таблиця 1. Очікуваний вплив регулятивних реформ на конкурентну структуру фінансових ринків

Ринкові параметри	Структурні характеристики / показники	Вимоги Базеля III щодо капіталу	Вимоги Базеля III щодо левриджу	Вимоги Базеля III щодо ліквідності	Реформа щодо виплати компенсацій	Правила Уолкера та комісії Вайкера	Резолюція щодо глобальних системно важливих фінансових інститутів (G-SIFIs)	Реформа позабіржових деривативів
Форма фінансового посередництва	Традиційне банківське посередництво (прийняття депозитів та кредитування)	↓	↓	↓	-	-	-	-
	Нетрадиційне банківське обслуговування (інвестиційний банкінг)	↑↓	↑↓	↓	↓	↓	↓	↓
	Послуги небанківських установ	↑	↑	↑	↑	-	-	↑
Масштаб та обсяг фінансового сектора	Розмір (за сукупними активами)	↓	↓	↓	-	↓	-	↓
	Складність	↓	-	↓	↓	↓	↓	↓
	Взаємозв'язок інституцій-резидентів	↓	-	↓	-	↓	-	↓
Конкуренція у фінансовому секторі	Ефективність (прозорість, ціноутворення)	↑↓	-	↑↓	↑	-	-	↑↓
	Концентрація (кількість установ)	↑	↓	-	-	-	↓	↑

Примітки: ↑ вказує на збільшення показників фінансової структури; ↓ — вказує на зниження. Записи без стрілки свідчать або про нейтральний вплив показника, або про неоднозначність оцінки впливу регулятивних реформ.

правило Уолкера під дією закону Додда-Френка в США) на національному рівні, глобальні нормативні перетворення не призвели до зміни безпосередньо конкурентної структури фінансового ринку, а лише сприяли популяризації підходів до безпечної поведінки на ньому.

Підвищення нормативних вимог Базеля III до капіталу може слугувати бар'єром для входу на ринок й суттєво впливати на зменшення конкуренції, що може призвести до зниження ступеня прозорості банківської системи та знизити ефективність ціноутворення на ній. Аналогічні висновки можна зробити для нормативів ліквідності за Базелем III.

Вірогідним є поступова консолідація банками своїх бізнес-напрямів і зосередження на веденні "основної" діяльності. Спостерігається часткове згортання рядом банків окремих напрямів ведення бізнесу, зокрема тих, що передбачають отримання фіксованого доходу, торгівлю валютою і товарними інструментами (FICC). Такі дії обумовлені новими вимогами до капіталу, що сприяють зниженню прибутковості банків, які не мають достатньої ринкової частки за даними бізнес-напрямами. Зокрема вже існує прецедент: кілька великих банків світового рівня оголосили про наміри позбутися напряму FICC, виходячи із недостатньої конкурентоспроможності у даному сегменті ринку та нових вимог до капіталу.

Опосередковані наслідки реформи можуть полягати у зосередженні FICC діяльності в межах тих банків, які займають домінуюче положення на ринку або в межах інвестиційних фондів. Цілком ймовірно, що невеликі банки не будуть виступати об'єктами регулятивного впливу у порівнянні з великими фінансовими установами зі складною структурою, що підтверджується дослідженнями Базельського комітету з банківського нагляду [1].

За таких обставин, цілком очевидно є розбудова небанківської діяльності, оскільки посередники, які її провадять, не повинні виконувати вимоги Базеля III. Конкурентні позиції даних посередників можуть суттєво посилитися за рахунок тих видів діяльності, в межах яких вони конкурують з банками. Усе зазначене призведе до суттєвої зміни структури фінансового ринку (табл. 1).

Найбільший вплив на стан конкуренції на фінансових ринках здійснює антимонопольна політика держави. Основними її засадами та провідними цілями є: попередження та уникнення монополістичної діяльності та недобросовісної конкуренції; забезпечення єдності економічного простору, вільного руху товарів та послуг, свободи економічної діяльності в країні; захист конкуренції та створення умов для ефективного функціонування ринків [2, 3].

Широкий спектр заходів впливу з боку антимонопольних органів формує перелік конкретних форм боротьби з процесом монополізації ринку [4]: контроль за злиттями та поглинаннями; попередження виникнення та уникнення домінуючого положення на ринку; уникнення обмежень конкуренції на ринку; протидія змовам; поділ компанії-монополіста на декілька окремих компаній; захист конкуренції на конкурсних торгах.

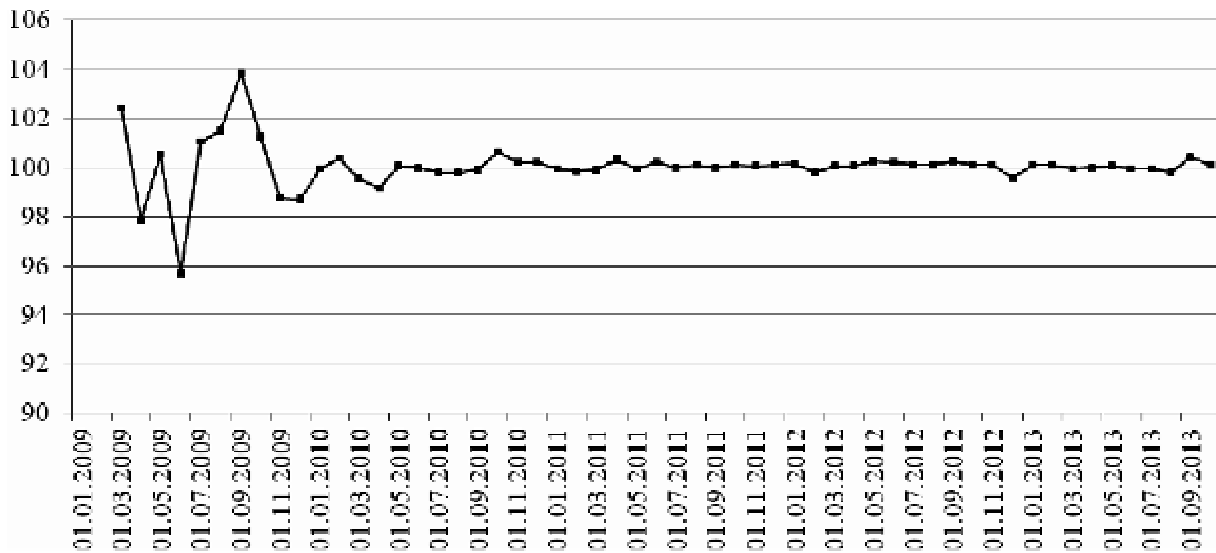

Рис. 1. Динаміка темпу росту середньозваженого курсу долара США до гривні за період 2009 – III кв. 2013 рр.

Джерело: побудовано на основі даних [5].

Для стимулювання конкурентних відносин державне регулювання повинно бути мінімальним, проте воно не може бути повністю відсутнім, що пояснюється необхідністю дотримання стану вільної конкуренції, за якого держава зобов'язана захищати права та інтереси учасників конкурентної боротьби.

Одним із основних напрямів державного регулювання конкуренції на фінансовому ринку є недопущення недобросовісної конкуренції. У даному контексті, варто зауважити про існування специфічних ознак, які характеризують обмеження конкуренції, та виступають сигналами для застосування антимонопольними органами заходів з підтримки конкуренції:

- необґрунтоване підвищення цін на фінансово-кредитні послуги;
- суттєве скорочення кількості суб'єктів господарювання;
- відмова суб'єктів господарювання, які не є представниками групи, від самостійних дій на ринку;
- наявність домовленостей між суб'єктами господарювання, що не входять до складу однієї й тієї ж групи, щодо особливих умов надання фінансово-кредитних послуг;
- інші заходи та дії, що створюють можливості для фінансових посередників впливати в односторонньому порядку на загальні умови надання послуг.

Виходячи із зазначеного, дуалістичний характер прояву недобросовісної конкуренції полягає, з одного боку, у встановленні невідповідно високих цін на послуги на фінансовому ринку, а з іншого — у їх невідповідно заниженні. Такі дії можуть суттєво обмежити доступ на ринок іншим суб'єктам господарювання, а також негативно вплинути на результати діяльності конкурентів.

Таким чином, антимонопольним органам під час аналізу стану конкурентного середовища на фінансовому ринку доцільно поряд із дослідженням інтенсивності конкуренції враховувати можливість появи "аномальних" стрибкоподібних змін у цінах на послуги, що свідчать про можливість змови між окремими суб'єкта-

ми фінансового ринку. Варто зауважити, що доцільність врахування зазначеного параметру пояснюється тим, що зростання цін може відбуватися і за умови низької концентрації на фінансовому ринку (його сегменті). Саме тому, необхідно більш зважено підходити до вирішення питання регулювання конкурентних відносин.

Нижче сформульовано рекомендації щодо вибору режимів антимонопольного регулювання на основі розробки матриці прийняття рішень, що забезпечує врахування не тільки рівня концентрації на конкретному сегменті ринку та ступеня його впливу на фінансовий ринок в цілому, а й динаміку зміни цін на фінансові активи кожного з сегментів ринку. Ідентифікація вартісних характеристик (темпові росту цін) фінансових активів дозволяє виявити приховані мотиви та домовленості між фінансовими посередниками наслідком чого є необґрунтована зміна цін на фінансові активи (фактичне значення розрахованого темпу росту виходить за межі допустимого коридору коливання). Розглянемо більш детально кожен із виділених сегментів фінансового ринку та обґрунтуємо вибір показників для аналізу зміни цін на фінансові активи.

Також варто зауважити про запропонований коридор допустимого коливання цін на фінансові активи. Визначення рівня оптимальної вартості фінансових активів передбачає розрахунок темпові росту середніх їх значень за останні п'ять років (2009 — III кв. 2013 у даному дослідженні). Заходи державного регулювання ринку, а також дії суб'єктів, що змінюють його стан, структуру тощо, як правило, впливають на ринкові процеси із часовим лагом. Термін визначення даного показника на рівні п'яти років дозволяє безпосередньо врахувати даний часовий лаг, а також інші трансформаційні процеси, що відбуваються на ринку. Коридори коливання вартості фінансових активів на кожному сегменті фінансового ринку встановлено з урахуванням середньоквадратичного відхилення значення темпу росту середньозваженої вартості конкретного фінансового активу за аналогічний період на підставі використання Правила трьох сігм.

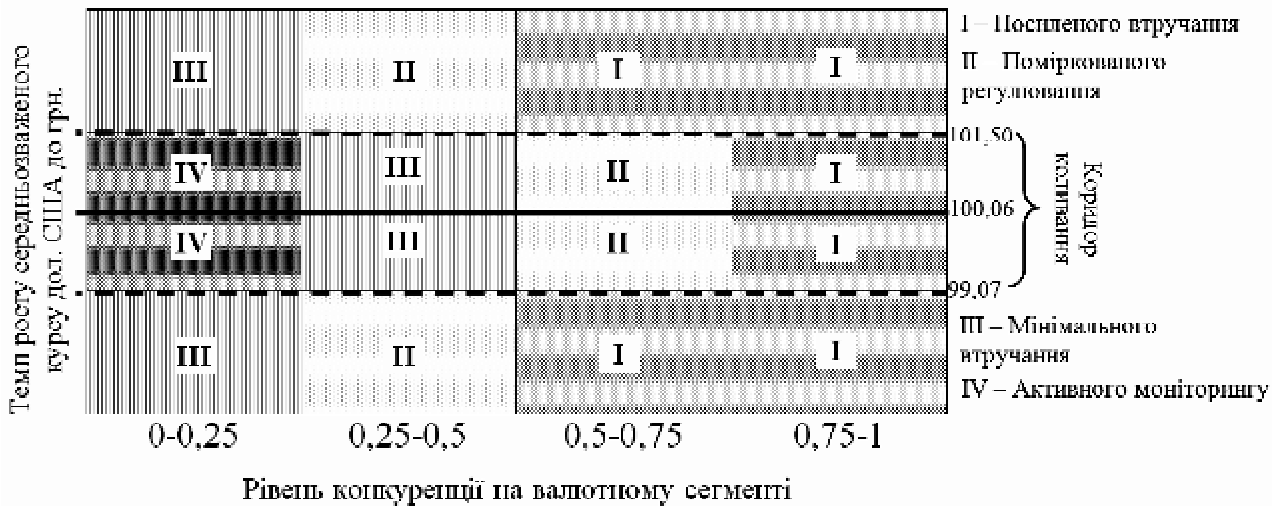

Рис. 2. Матриця прийняття рішень на валютному сегменті фінансового ринку України

Розглянемо окремо кожен із сегментів фінансового ринку.

У межах валютного сегменту фінансового ринку пропонується розраховувати темп росту середньозваженого курсу долара США до гривні на міжбанківському ринку (рис. 1).

Період 01.01.2009—01.03.2010 рр. характеризувався стрибкоподібними змінами середньозваженого курсу на міжбанківському ринку, що пояснюється дестабілізацією економіки, нестабільністю національної грошової одиниці та валютними спекуляціями. Далі міжбанківський курс долара США до гривні є відносно стабільним.

Допустиме відхилення показника темпу росту середньозваженого курсу долара США до гривні встановлено на рівні 0,99 пунктів. Найбільше перевищення коридору коливання було зафіксовано станом на 01.09.2009 р. (103,84) та 01.06.2009 р. (95,68), що можна пояснити значними спекуляціями з валютними коштами. Перевищення верхньої межі допустимого коливання значення темпу росту середньозваженого курсу долара США до гривні спостерігалось 4 рази, а нижньої межі — 18. Усе

зазначене обумовлює необхідність застосування державою ряду спеціальних заходів. Зокрема пропонується застосовувати матрицю прийняття рішень (рис. 2), де визначено режими антимонопольного регулювання.

Для даного сегменту фінансового ринку основними заходами є:

I режим — Посиленого втручання: сприяння реалізації валюти та здійснення валютних операцій через валютну біржу; лібералізація валютного ринку; усунення валютних диспропорцій; обмеження частки банків у валютних операціях; примусовий поділ фінансового посередника на декілька компаній; суттєве короткострокове зниження вхідних бар'єрів з метою стимулювання приходу нових фінансових посередників на ринок.

II режим — Помірного регулювання: стимулювання та забезпечення модернізації технічного оснащення, а також розвиток інфраструктури; валютні обмеження (коридор коливання курсів валют); забезпечення інформаційної прозорості діяльності фінансових посередників; попередження спекуляцій на ринку; контроль за злиттями та поглинаннями.

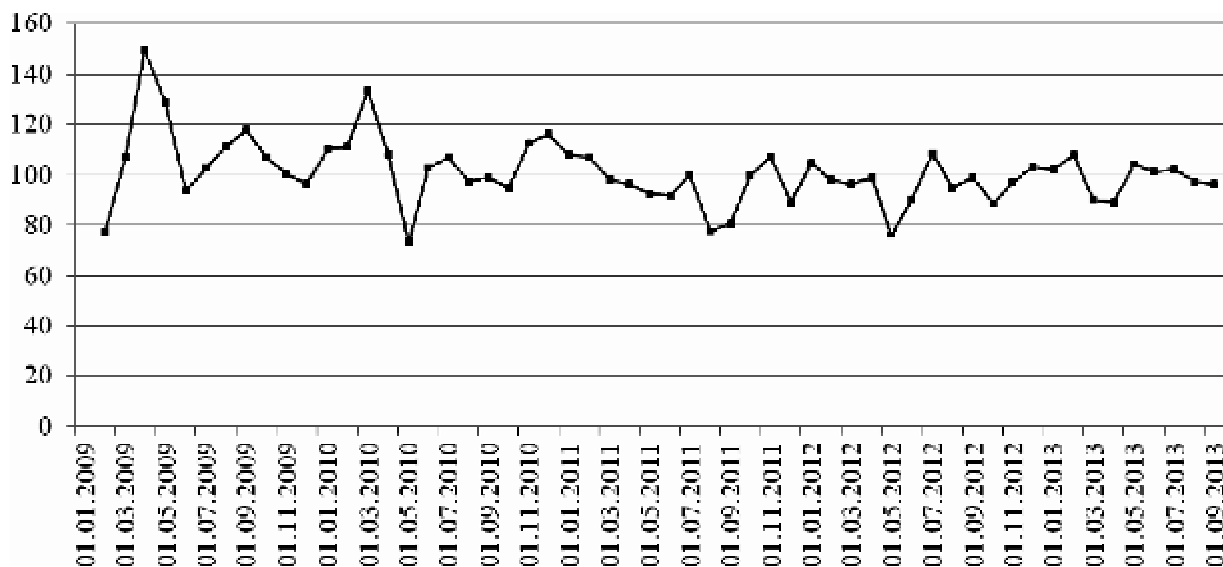

Рис. 3. Динаміка середньозваженого темпу росту індексів PFTS та UH за період 2009 — III кв. 2013 рр.

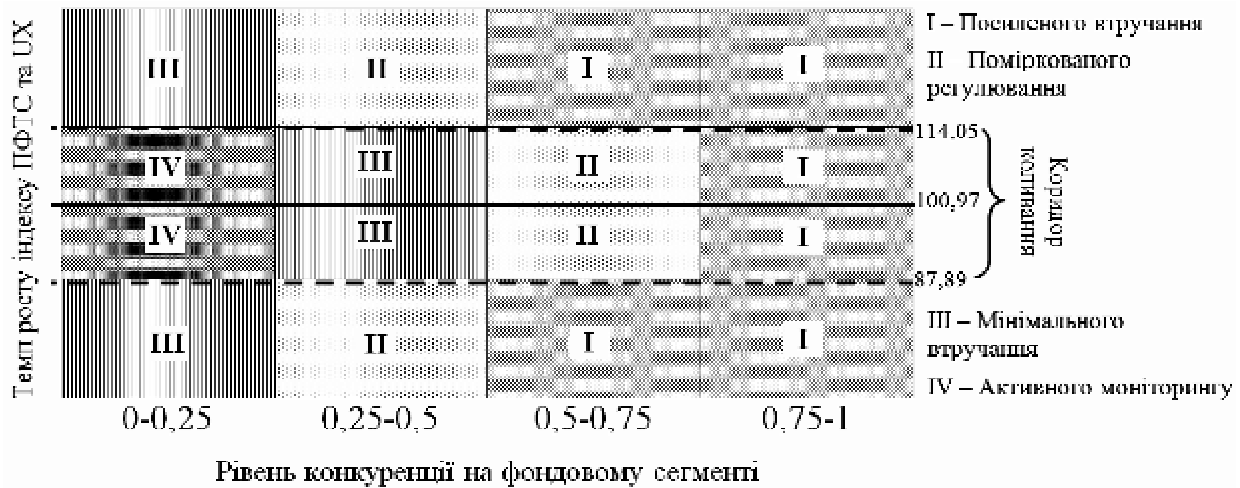

Рис. 4. Матриця прийняття рішень на фондовому сегменті фінансового ринку України

III режим — Мінімального втручання: попередження спекуляцій на ринку; нагляд за посередниками, які займають домінуюче положення; нагляд за оптимальним рівнем доларизації; забезпечення інформаційної прозорості діяльності фінансових посередників; страхування та резервування при купівлі / продажі іноземної валюти.

IV режим — Активного моніторингу: попередження виникнення недобросовісної конкуренції; нагляд за дотриманням нормативних вимог та правил; контроль за рухом валюти; нагляд за оптимальним рівнем доларизації; валютні обмеження (коридор коливання курсів валют); лімітування обміну валют; забезпечення інформаційної прозорості діяльності фінансових посередників; нагляд за станом ринку (концентрація, рівень коливання валютних курсів).

У межах фондового сегменту фінансового ринку пропонується розраховувати темп росту середньозважених індексів ПФТС (PFTS) та Української біржі (UX), що визначається за цінами угод найбільш ліквідних акцій компаній на біржі (рис. 3). Вибір даних двох індексів обумовлений обсягом торгів на біржах та наявністю власного індексу.

Як видно з рисунка 3, за період аналізу відбувалося поступове зниження середньозваженого темпу росту індексів PFTS та UX, що можна пояснити зменшенням активності на фондовому сегменті фінансового ринку України.

Розраховане значення допустимого відхилення середньозваженого темпу росту основних індексів фондового сегменту фінансового ринку забезпечує коридор коливання з такими межами: нижня — 87,89, верхня — 114,05. Виходячи з проведених розрахунків (рис. 4), максимальне перевищення верхньої межі становило 149,49 станом на 01.04.2009р., а нижньої — 73,02 станом на 01.05.2010 р. Варто акцентувати на незначну волатильність середньозваженого темпу росту індексів ПФТС та UX в цілому за даним сегментом ринку — відхилення як понад верхню, так і нижню межі допустимого коридору відбувалося у сумі 10 разів, що, порівняно із валютним сегментом, значно менше. Поряд із цим, представимо можливі заходи антимонопольних органів під час недотримання коридору коливання обраного показника (рис. 4).

I режим — Посиленого втручання: зниження вимог до власного капіталу та чистого прибутку емітентів для можливості їх обліку в офіційному списку фондової біржі; створення систем позабіржової торгівлі; створення фондових центрів при фондових біржах з метою надання інформаційно-консультаційних послуг інвесторам, емітентам, агентських послуг щодо розміщення та викупу паїв пайових інвестиційних фондів, послуг продажу державної та муніципальної власності, контролю над виплатою дивідендів, участю у голосуванні тощо; примусовий поділ фінансового посередника на декілька компаній.

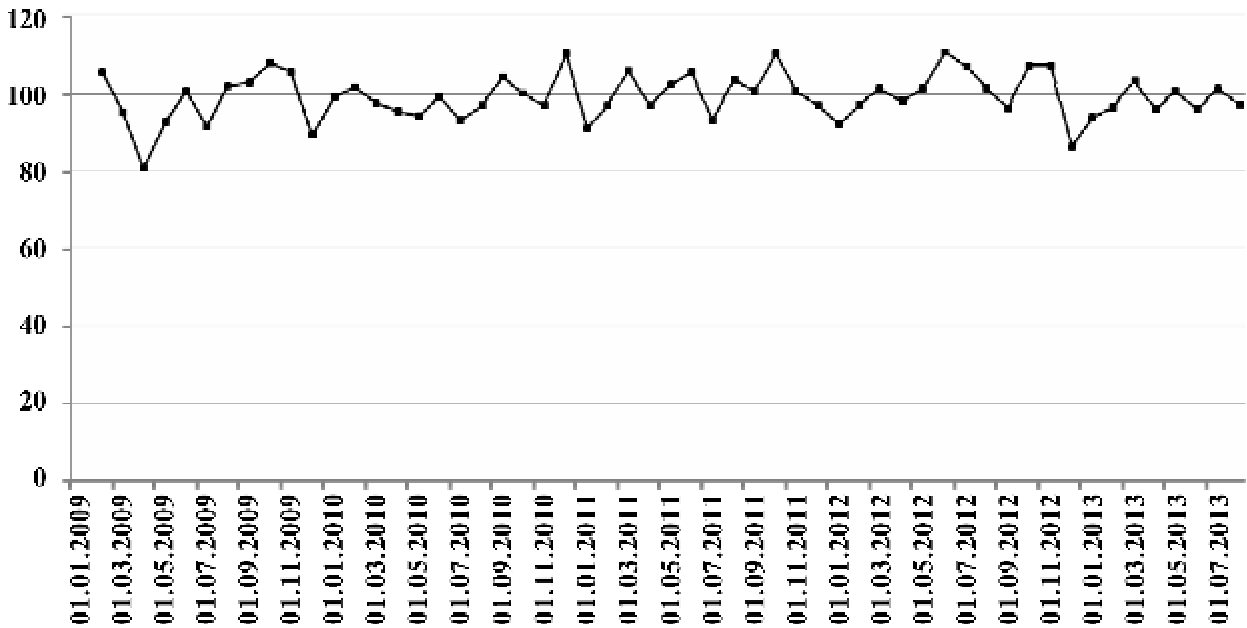
II режим — Поміркованого регулювання: стимулювання та забезпечення модернізації технічного оснащення, а також розвитку інфраструктури; сприяння удосконаленню системи Internet-трейдингу; контроль за злиттями та поглинаннями.

III режим — Мінімального втручання: забезпечення прозорості діяльності фінансових посередників; створення системи страхування інвестицій дрібних інвесторів та компенсації їх фінансових втрат при банкрутстві фінансового посередника; підвищення вимог до ліцензування та атестації професійних учасників.

IV режим — Активного моніторингу: підвищення вимог до ліцензування та атестації професійних учасників; нагляд за станом рівноваги ринку; у разі необхідності, забезпечення усунення перешкод конкуренції; створення системи страхування інвестицій дрібних інвесторів та компенсації їх фінансових втрат при банкрутстві фінансового посередника; нагляд за станом ринку (концентрація, рівень коливання індексів, кількість фінансових посередників, наявність підстав для виникнення домінуючого положення тощо).

Індикаторами розвитку кредитного та депозитного сегментів України в контексті даного дослідження є темпи росту середньозважених відсоткових ставок за кредитами та депозитами за всіма видами валют відповідно (рис. 5, 6).

Як видно з рисунка 5, період аналізу характеризується, переважно, негативною динамікою зміни середньозваженої ставки за кредитами, що пов'язано зі здефінитивним депозитних ресурсів на ринку.

Рис. 5. Динаміка темпу росту середньозваженої ставки за кредитами за всіма видами валют за період 2009 — III кв. 2013 рр.

Джерело: побудовано автором на основі даних [5].

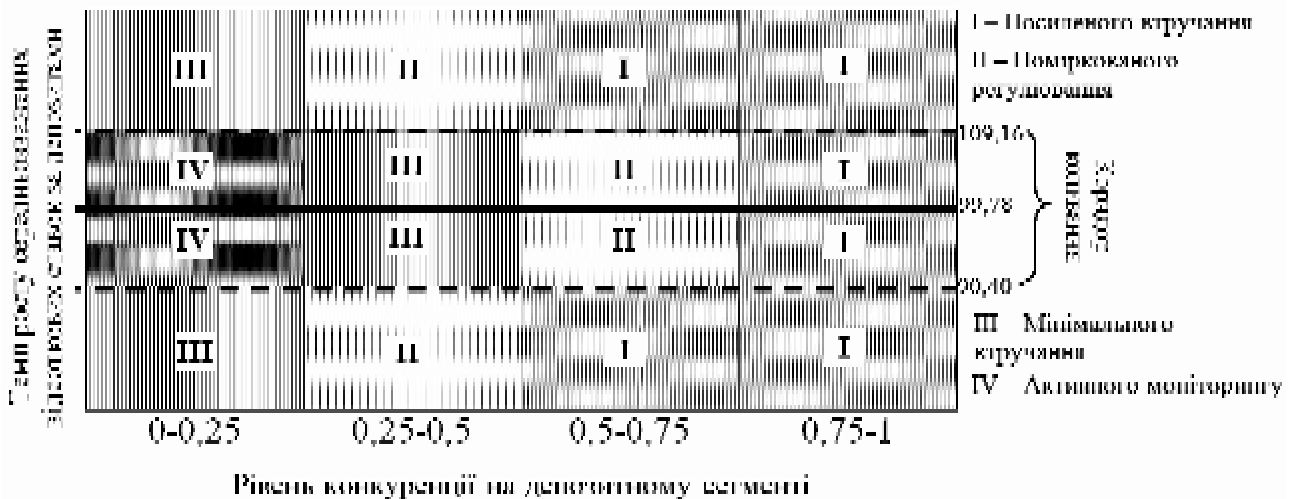
У межах даного сегменту фінансового ринку встановлено наступний коридор коливання темпу росту середньозваженої ставки за кредитами за всіма видами валют: нижня межа — 93,27, верхня — 105,40. За період аналізу перевищення встановлених меж відбувалося 16 разів. Найвище значення індикатора було зафіксовано станом на 01.06.2012 р. (110,87), а найнижче — 80,63 станом на 01.04.2009 р.

Суттєве відхилення показника від нижньої межі встановленого коридору коливання можна пояснити намаганням банків активізувати сегмент кредитування, а щодо верхньої межі — зростанням вартості депозитних ресурсів. З метою регулювання конкурентних відносин кредитного сегменту фінансового ринку нами запропоновані наступні заходи антимонопольного регулювання (рис. 6).

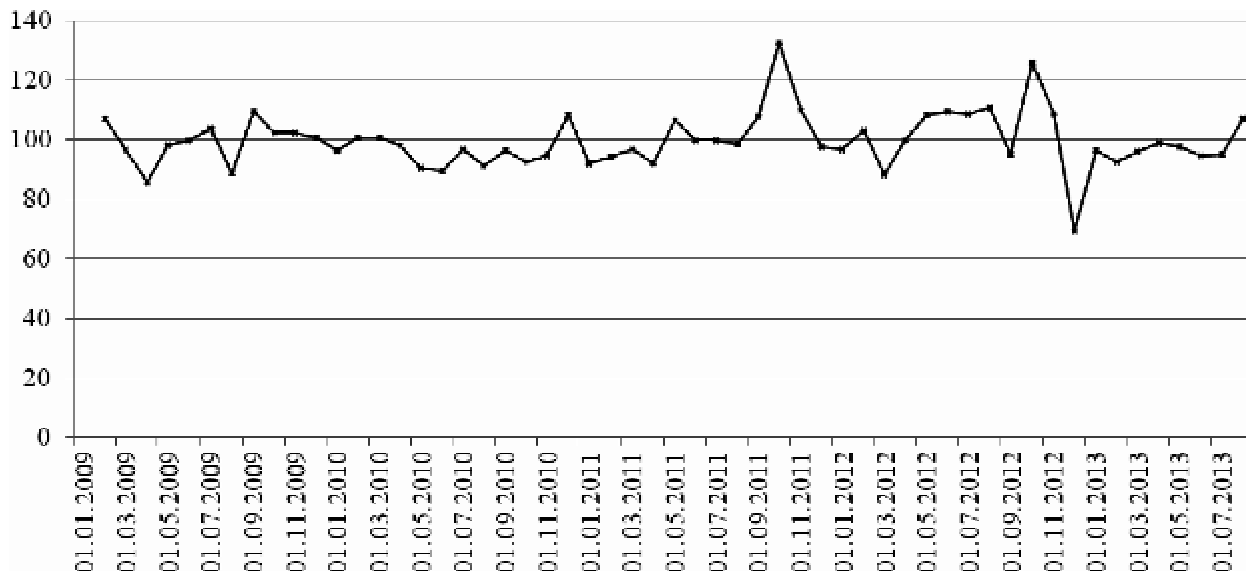
І режим — Посиленого втручання: заборона та жорсткий контроль за злиттями та поглинаннями; регулювання ціноутворення (встановлення коридору зміни про-

центних ставок або їх максимального розміру); обмеження частки банків; суттєве короткострокове зниження вхідних бар'єрів з метою стимулювання приходу нових фінансових посередників на ринок; посилення вимог до ліцензування та прозорості діяльності банків, нормативні вимоги; запровадження більш жорстких стандартів банківської діяльності; пільгове кредитування нових учасників ринку з боку державних органів влади; примусовий поділ фінансового посередника на декілька компаній; підвищення вимог до фінансових посередників внаслідок необґрунтованого підвищення (зниження) ставок за кредитами; підвищення капіталізації державних банків для забезпечення можливості кредитування учасників ринку.

II режим — Помірного регулювання: зниження вхідних бар'єрів; усунення строкових диспропорцій; підвищення вимог до фінансових посередників внаслідок необґрунтованого підвищення (зниження) ставок за кредитами; контроль за злиттями та поглинаннями; ве-

Рис. 6. Матриця прийняття рішень на кредитному сегменті фінансового ринку України

Рис. 7. Динаміка темпу росту середньозваженої ставки за депозитами за всіма видами валют за період 2009 – III кв. 2013 рр.

Джерело: побудовано на основі даних [5].

дення програм фінансового оздоровлення; зниження обов'язкових вимог до позичальників.

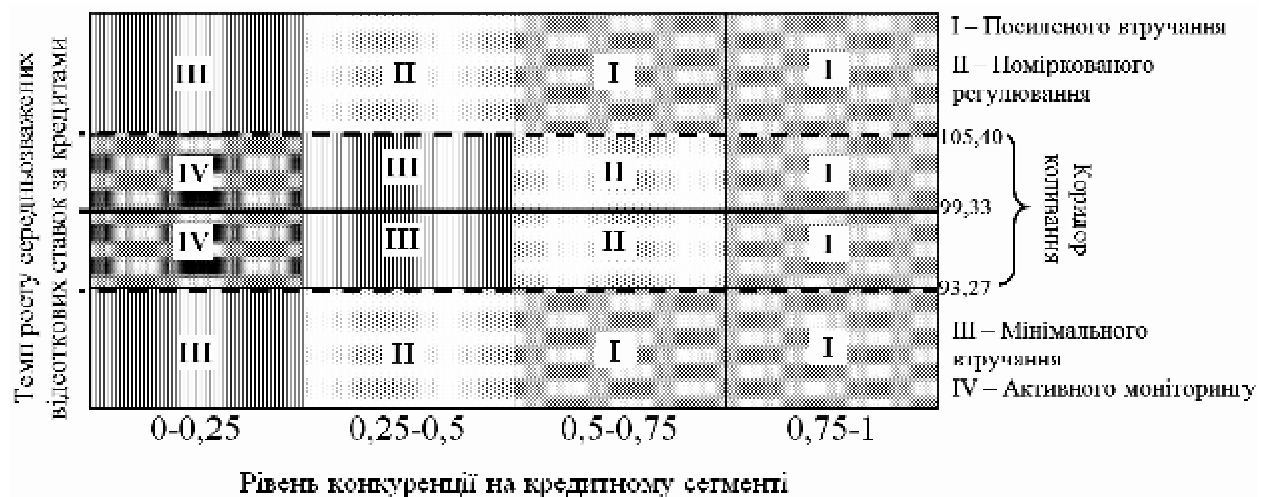
III режим — Мінімального втручання: підвищений контроль за небанківськими фінансовими посередниками; встановлення додаткових резервів для небанківських установ; забезпечення прозорості діяльності фінансових посередників.

IV режим — Активного моніторингу: нагляд за станом ринку (концентрація, рівень коливання процентних ставок, кількість фінансових посередників, наявність підстав для виникнення домінуючого положення тощо); запровадження більш жорстких стандартів ведення діяльності фінансовими посередниками; посилення обов'язкових вимог до позичальників; підвищення резервів для бланкових кредитів; підвищення вимог до регулятивного та власного капіталу фінансових посередників.

На рисунку 7 представлено індикатор депозитного сегменту фінансового ринку, який виявляє можливість виникнення змов між учасниками, шляхом відхилення розрахованих значень від допустимого коридору коливання.

Як видно з рисунка 7, за період 01.10.2009—01.09.2011 рр. та 01.11.2012—01.07.2013 рр. спостерігалось зменшення ставок за депозитами, проте з 01.10.2011 р. по 01.10.2012 р. було зафіксовано їх підвищення, що свідчить про необхідність збільшення ресурсів.

Коридор коливання для депозитного сегменту фінансового ринку встановлено на рівні 90,40 — 109,16. Виходячи із проведених розрахунків темпу росту середньозваженої ставки за депозитами за всіма видами валют, було виявлено відхилення від встановлених меж 12 разів, зокрема мінімальне значення темпу росту було встановлено на рівні 69,81 станом на 01.12.2012 р., а максимальне — 132,84 станом на 01.10.2011 р. У другій половині 2011 р. відбувалося значне підвищення процентних ставок внаслідок суттєвого зниження ліквідності банків та підвищення рівня довіри до банків з боку населення, що й обумовило, на нашу думку, волатильність показника та перевищення допустимої верхньої межі коридору. Щодо

Рис. 8. Матриця прийняття рішень на депозитному сегменті фінансового ринку України

мінімального значення індикатора, за свідченням експертів, у другій половині 2012 р. посилюються тенденції до виходу із роздрібного сегменту іноземних банків, зокрема європейських, а також уповільнення темпів приросту депозитів населення (у першому півріччі приріст склав 14 %, а у другому — лише 2,2 %). Підвищення ставок за депозитами було спрямоване на поповнення ліквідності банків та мало тимчасовий характер. Таким чином, з метою своєчасного та ефективного регулювання конкурентних відносин на депозитному сегменті фондового ринку необхідно застосовувати наступні заходи (рис. 8).

I режим — Посиленого втручання: підвищення рівня захисту прав вкладників та учасників ринку; зменшення адміністративних бар'єрів; примусовий поділ фінансового посередника на декілька компаній; підвищення вимог до фінансових посередників внаслідок необгрунтованого підвищення (зниження) ставок за депозитами; надання права залучати депозити небанківським установам; встановлення максимальних відсоткових ставок за депозитами; для посередників, що дотримуються даної вимоги — введення пільгових ставок обов'язкового резервування, а також встановлення знижених тарифів на відрахування до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

II режим — Поміркованого регулювання: підвищення вимог до фінансових посередників внаслідок необгрунтованого підвищення (зниження) ставок за депозитами; контроль за злиттями та поглинаннями; підвищення рівня відрахувань до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб для посередників, що встановлюють необгрунтовано завищені ставки за депозитами.

III режим — Мінімального втручання: нагляд за дотриманням вимог відрахування до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб; моніторинг платоспроможності фінансових посередників на постійній основі.

IV режим — Активного моніторингу: нагляд за станом ринку (концентрація, рівень коливання процентних ставок, кількість фінансових посередників, наявність підстав для виникнення домінуючого положення тощо); нагляд за дотриманням вимог відрахування до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб; контроль за діяльністю небанківських фінансових посередників за можливості залучення ними депозитів.

Поряд із зазначеним вище, необхідно зауважити про механізм вибору конкретного режиму регулювання в матриці прийняття рішень щодо вжиття конкретних заходів регулювання рівня конкуренції на фінансовому ринку / його сегментах. Так, у разі недотримання вимог коридору коливання середньозважених цін на фінансові активи доцільним є застосування більш жорстких вимог та заходів регулювання конкуренції на визначеному сегменті фінансового ринку (застосування режиму антимонopolного регулювання, що знаходиться правіше за показником рівня конкуренції на конкретному сегменті ринку). Проте у межах абсолютної монополії (значення показника складає 0,75—1) за умови суттєвого зниження або підвищення цін на фінансові активи заходи антимонopolного регулювання відповідають режиму I — Посиленого втручання, що дозволить урегулювати питання спра-

ведливого ціноутворення на фінансові активи та монополізації ринку, зокрема за рахунок стимулювання приходу на ринок нових фінансових посередників або учасників ринку.

ВИСНОВКИ

Підводячи підсумок, зазначимо, що запропонований підхід до зміни режимів регулювання конкуренції на фінансовому ринку внаслідок волатильності темпів росту середньозважених цін на фінансові активи дозволить вчасно виявляти та попереджувати дії фінансових посередників, спрямовані на забезпечення домінуючого положення на ринку та його монополізації. Такі дії антимонopolних органів дозволять адекватно та об'єктивно впливати на конкурентний стан фінансового ринку в цілому за рахунок ефективного налагодження функціонування міжсекторального зв'язку на фінансовому ринку.

Література:

1. A framework for dealing with domestic systemically important banks — final document, Basel Committee on Banking Supervision, October 2012.

2. Про захист економічної конкуренції [Електронний ресурс]: Закон України 11.01.2001 №2020-III. — Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>

3. Рожкова О.А. Механизмы государственного и негосударственного регулирования банковской конкуренции / О.А. Рожкова // Вестник СамГУ, 2011. — №1/1 (82). — С. 154—160.

4. Садков В.Г. Проблемы и перспективы антимонopolного регулирования финансово-кредитных рынков [Электронный ресурс] / В.Г. Садков, А.К. Подмастерьева. — Режим доступа: http://umc.gunpk.ru/umc/arhiv/2008/1/sadkov_podmasterieva.pdf

5. Національний банк України: офіційна сторінка [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://bank.gov.ua/control/uk/index>

References:

1. Basel Committee on Banking Supervision (2012), A framework for dealing with domestic systemically important banks, Basel Committee on Banking Supervision, Basel, Switzerland's.

2. The Verkhovna Rada of Ukraine (2001), The Law of Ukraine " On Protection of Economic Competition", available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2210-14> (Accessed 29 Jan 2013).

3. Rozhkova, O.A. (2011), "Mechanisms of state and nonstate regulation of the banking competition", Vestnyk SamHU, vol. 1, no. 82, pp. 154—160.

4. Sadkov, V.H. and Podmaster'eva, A.K. (2008), "Problems and prospects of antimonopoly regulation of financial and credit markets", available at: http://umc.gunpk.ru/umc/arhiv/2008/1/sadkov_podmasterieva.pdf (Accessed 2 February 2014).

5. National bank of Ukraine (2014), available at: <http://bank.gov.ua/control/uk/index> (Accessed 31 January 2014).

Стаття надійшла до редакції 18.02.2014 р.